

Politiek en beleid

Leertekst

Maatschappijkunde.nl

voor leerlingen en docenten

Inhoudsopgave

	Leerdoelen Checklist	2
1	Nederland als parlementaire democratie in een rechtsstaat	
	1.1 Een parlementaire democratie in een rechtsstaat	
	1.1.1 Kenmerken parlementaire democratie	4
	1.1.3 Verschillen Democratie en Dictatuur	5
	1.2 Nederland als parlementaire democratie	
	1.2.1 Kabinetsformatie	6
	1.2.2 Wetgeving	8
	1.2.3 Parlementaire jaar	9
	1.2.4 Taken regering en parlement	9
	1.2.5 Verhoudingen regering en parlement	10
	1.3 De 3 bestuurslagen	
	1.3.1 Het landelijke bestuur (Rijk)	11
	1.3.2 Het provinciebestuur	11
	1.3.3 Het gemeentebestuur	14
	1.4 Nederland constitutionele monarchie	
	1.4.1 Functioneren constitutionele monarchie	16
	1.4.2 Taken koning	16
2	De Europese Unie	
	2.1 Ontstaan Europese Unie	17
	2.2 Bestuur Europese Unie	17
	2.3 Invloed Europese Unie	19
	2.4 Kritiek Europese Unie	20
3	Politieke besluitvorming	
	3.1 Fasen	20
	3.2 Invloed individuele burgers	21
	3.3 Invloed organisaties	22
	3.4 Mediafuncties	23
4	Knelpunten politieke besluitvorming	
	4.1 Knelpunten	23
	4.2 Oplossingen	23
	4.3 Referendum	24
5	Politieke stromingen	24
	De liberale, Sociaaldemocratische- en Socialistische, christelijke, ecologische en rechtsextremistische stroming.	

Leerdoelen Checklist

1 Nederland als parlementaire democratie in een rechtsstaat

- De kenmerken van een parlementaire democratie herkennen en benoemen.
- De verschillen tussen een democratische rechtsstaat en een dictatoriaal politiek systeem kunnen benoemen.
- Weten hoe het parlement, het kabinet en de regering tot stand komen.
- Weten hoe wetten tot stand komen.
- Weten wanneer de start van het parlementaire jaar is en wat er aan de start van dat jaar wordt gedaan
- Weten welke taken de regering en het parlement hebben.
- Weten hoe de regering en het parlement zich tot elkaar verhouden.
- Weten hoe het landelijk bestuur werkt.
- Weten hoe het provinciebestuur werkt.
- Weten hoe het gemeentebestuur werkt.
- Weten hoe de constitutionele monarchie werkt.
- Weten welke taken ons staatshoofd heeft.

2 De Europese Unie

- Weten waarom de Europese Unie is opgericht en op welke manier de lidstaten samenwerken.
- Weten hoe de Europese Unie wordt bestuurd.
- Voorbeelden van de invloed van de Europese Unie op Nederland kunnen benoemen.
- Voorbeelden kunnen benoemen van kritiek op de Europese Unie.

3 Politieke besluitvorming

- Kunnen uitleggen op welke wijze overheidsbeleid tot stand komt.
- Herkennen en kunnen noemen welke invloed individuele burgers hebben op de politieke besluitvorming.
- Herkennen en kunnen noemen welke invloed groepen en organisaties hebben op de politieke besluitvorming.
- Herkennen welke rol de media heeft bij de politieke besluitvorming

4 Knelpunten politieke besluitvorming

- Knelpunten van de politieke besluitvorming herkennen en benoemen.*
- Oplossingen voor knelpunten bij politieke besluitvorming herkennen en benoemen.*
- De voor- en nadelen van een referendum herkennen en benoemen.*

5 Politieke stromingen

- Politieke stromingen en partijen herkennen.*
- Uitgangspunten van politieke stromingen en partijen herkennen en benoemen.*

1 Nederland als parlementaire democratie in een rechtsstaat

1.1 Een parlementaire democratie in een rechtsstaat

1.1.1 Kenmerken parlementaire democratie

✔ De kenmerken van een parlementaire democratie herkennen en benoemen.

Nederland heeft een **parlementaire democratie**: een vorm van democratie waarbij de burgers kunnen stemmen op volksvertegenwoordigers in het parlement (Eerste- en Tweede Kamer), die het land besturen.

Kenmerken van onze parlementaire democratie zijn:

1. Volksvertegenwoordigers: burgers kiezen andere burgers (volksvertegenwoordigers) die namens hun in het parlement zitten en politieke macht hebben. De volksvertegenwoordigers controleren het kabinet/ de regering, kunnen wetsvoorstellen doen en beslissen of wetsvoorstellen door gaan.

2. Democratische besluitvorming: een manier van besluiten waarbij de meeste stemmen gelden. De volksvertegenwoordigers nemen beslissingen door een meerderheid van stemmen (Eerste- en Tweede Kamer, Gemeenteraad, Provinciale Staten etc.). Wel houden zij daarbij vaak rekening met de minderheid.

3. Vrije verkiezingen: burgers hebben het recht om vrij en anoniem volksvertegenwoordigers in het parlement te kiezen.

4. Grondwet: de macht van de volksvertegenwoordigers, rechters etc. is vastgelegd in de grondwet, waar zij zich aan moeten houden.

5. Trias Politica: Scheiding der machten:

- Wetgevende macht: mensen die wetten maken
- Uitvoerende macht: mensen die de wetten uitvoeren
- Rechterlijke macht: mensen die bepalen wie zich wel en niet aan de wet houdt

In Nederland ziet de **Trias Politica** er als volgt uit:

	Wetgevende macht	Uitvoerende macht	Rechterlijke macht
Land	Regering en parlement	Regering	Hoge Raad
Provincie	Provinciale Staten	Gedeputeerde Staten	Gerechtshof
Gemeente	Gemeenteraad	College van B & W	Rechtbank

De wetgevende- en uitvoerende macht zijn dus niet helemaal gescheiden in Nederland, omdat de regering zowel wetten moet uitvoeren als wetten kan voorstellen.

6. Grondrechten: burgers hebben rechten als: vrijheid van meningsuiting, persvrijheid, vrijheid van vergadering, van het oprichten van verenigingen en politieke partijen, godsdienstvrijheid, vrijheid van onderwijs, scheiding kerk en staat, recht op privacy etc.

7. Iedereen is gelijk: alle burgers zijn voor de wet gelijk; er is respect voor minderheden.

Artikel 1 van de Grondwet:

Allen die zich in Nederland bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook, is niet toegestaan.

1.1.2 Verschillen Democratie en Dictatuur

✔ *De verschillen tussen een democratische rechtsstaat en een dictatoriaal politiek systeem kunnen benoemen.*

Wij hebben in Nederland dus een parlementaire democratie in een rechtsstaat. Dat is een heel ander systeem dan een **dictatuur**: een systeem waarbij één persoon of een kleine groep mensen alle macht heeft.

Enkele verschillen zijn:

Democratie	Dictatuur
Volksvertegenwoordiging	geen volksvertegenwoordiging
Vrije verkiezingen	Staatsgreep
Grondrechten	vooral Grondplichten
Trias Politica	geen Trias Politica
Machtenscheiding	geen Machtenscheiding
Vrijheid van meningsuiting	Censuur

Voorbeelden van een dictatuur zijn: rechts-extremistische of fascistische dictatuur van Hitler in Duitsland en Mussolini in Italië in de vorige eeuw. Communistische regimes in China, Cuba en Noord-Korea.

1.2 Nederland als parlementaire democratie

1.2.1 Kabinetsformatie

✔ Weten hoe het parlement, het kabinet en de regering tot stand komen.

Als je 18 jaar of ouder bent en een Nederlands nationaliteit hebt, mag je in Nederland meebeslissen over het land. Dit kun je doen door a) te stemmen of b) een politieke partij op te richten: je wordt dan (samen met anderen die bij jouw partij horen) een volksvertegenwoordiger en er kan op jou en je partijgenoten gestemd worden bij de verkiezingen.

Eens per 4 jaar zijn er landelijke verkiezingen. Volksvertegenwoordigers (politieke partijen) proberen dan door campagne te voeren stemmen te krijgen zodat zij de plannen die zij met hun partij hebben kunnen uitvoeren. Iedereen die 18 jaar en ouder is die een Nederlandse nationaliteit heeft mag stemmen op een volksvertegenwoordiger. Dit doe je dus omdat je hun plannen voor het land goed vindt. Je stemt direct op de volksvertegenwoordigers, het zijn dus directe verkiezingen (máár wij zijn een **indirecte democratie** omdat wij niet zelf onze regering samenstellen).

Na de verkiezingen worden de stemmen geteld om te bepalen hoeveel zetels (plekken) iedere partij krijgt in de **Tweede Kamer**: er zijn 150 zetels te verdelen. Dat wordt als volgt gedaan:

Het totale aantal stemmen / 150 (beschikbare zetels Tweede Kamer) = X (de kiesdeler: het aantal stemmen dat nodig is voor één zetel.) Het aantal stemmen op een partij / de **kiesdeler** = het aantal zetels voor een partij, oftewel het aantal mensen die namens de partij in de Tweede Kamer mogen zitten. Deze mensen zijn een fractie (deel van) gekozen volksvertegenwoordigers en noem je **fracties**.

Voorbeeld:

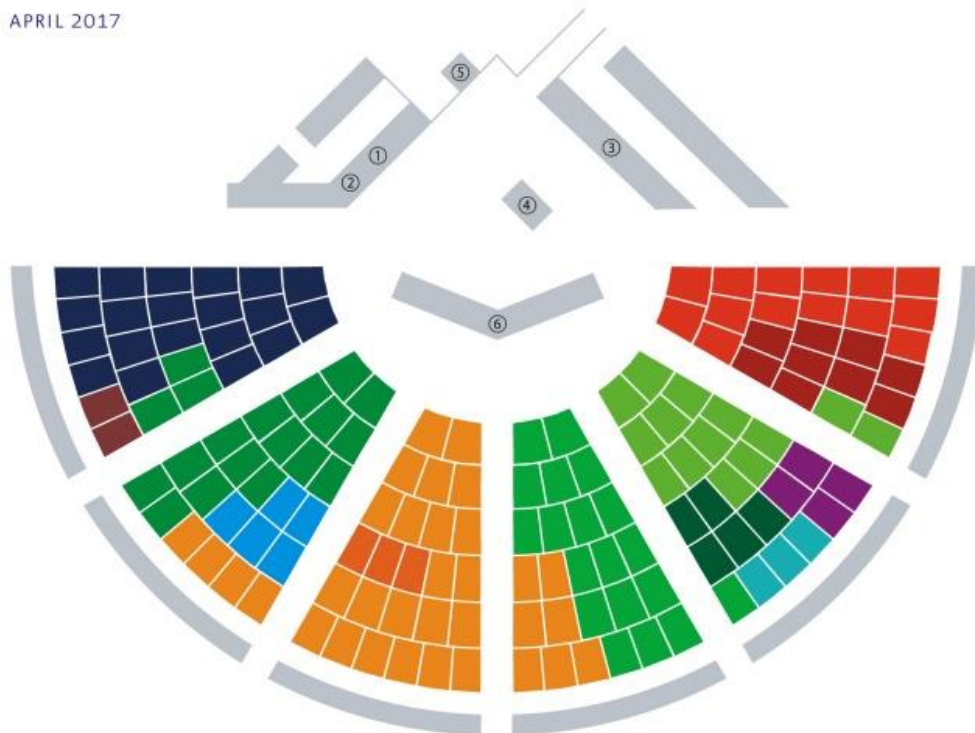
In totaal stemmen 9.000.000 mensen / 150 (zetels Tweede Kamer) = 60.000 (= Kiesdeler). Op de ChristenUnie hebben 186.000 mensen gestemd / 60.000 (kiesdeler) = 3. De ChristenUnie heeft dus 3 zetels oftewel 3 mensen mogen namens de partij in de Tweede Kamer zitten.
De Tweede Kamer fractie van de ChristenUnie bestaat dus uit 3 personen.

Als de stemmen zijn geteld wordt de Tweede Kamer samengesteld.

Deze 150 leden van de Tweede Kamer besturen niet het land, daarvoor zijn het er te veel.

Zetelverdeling plenaire zaal

APRIL 2017

ZETELS

VVD	33	SP	14	SGP	3
PVV	20	PvdA	9	DENK	3
CDA	19	ChristenUnie	5	Forum voor Democratie	2
D66	19	PvdD	5		
GroenLinks	14	50PLUS	4		

- 1 Voorzitter
- 2 Griffier
- 3 Kabinet (vak-K)
- 4 Medewerkers Verslag en Redactie
- 5 Spreekgestoelte
- 6 Interruptiemicrofoons

De grootste partij (meeste zetels) mag nu proberen om samen met 1 of meer andere partijen te gaan samenwerken om zo een meerderheid (76 of meer) zetels te krijgen in de Tweede Kamer. Dit zodat zij altijd een meerderheid van de Tweede Kamer (oftewel een meerderheid van de Nederlandse stemmen) achter zich hebben. Dit doen zij door met andere partijen te overleggen om te kijken of ze het met elkaar eens kunnen worden: de [kabinetsformatie](#). Als het is gelukt een meerderheid te vormen, zijn die partijen de [coalitie\(partijen\)](#). De andere partijen (die niet meeregeren) zijn de [oppositie\(partijen\)](#).

De coalitiepartijen schrijven vervolgens samen een [regeerakkoord](#): datgene wat zij de komende 4 jaar willen veranderen in Nederland. Dat is een combinatie van de plannen van de verschillende coalitiepartijen. Grotere partijen hebben vaak wel meer in te brengen. Hierbij hoort ook een [begroting](#): waar gaan we hoeveel geld aan uitgeven?

Voorbeeld:

VVD heeft 38 zetels en is de grootste partij. Zij overleggen met de PVDA die 34 zetels heeft en dus de tweede partij is. Zij worden het met elkaar eens, maar hebben samen 72 zetels: geen meerderheid. Samen overleggen zij met D66, een kleinere partij met 8 zetels. Ze worden het met elkaar eens en vormen nu de coalitie. Samen schrijven zij het regeerakkoord. Het is logisch dat de grootste partij probeert samen te werken met de tweede partij: daar hebben immers veel mensen op gestemd. Daarnaast is het handig om met grote partijen samen te werken: dan heb je minder verschillende partijen nodig, waardoor je het makkelijker met elkaar eens kunt worden.

De coalitiepartijen kiezen mensen uit die het regeerakkoord gaan uitvoeren: de **ministers**. Zo leveren alle coalitiepartijen een paar ministers: zij zitten dan *niet (meer) in de Tweede Kamer*, maar gaan het land besturen. Zo is er iemand die plannen voor het onderwijs gaat uitvoeren (Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap) en iemand die de plannen voor de politie gaat uitvoeren (Minister van Veiligheid en Justitie). Deze ministers worden geholpen door **staatssecretarissen**. Zo is er een staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en een Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie. Een staatssecretaris treedt namens de minister op als de minister dat nodig vindt.

Ministers en staatssecretarissen vormen samen het kabinet. De partijleider van de grootste coalitiepartij wordt de voorzitter van het kabinet en minister van Algemene Zaken: de *Minister President*. De kabinetsformatie is nu afgerond. **De ministers vormen samen met het staatshoofd (de Koning) de regering.**

Let op: de staatssecretarissen zijn dus géén lid van de regering.

1.2.2 Wetgeving

✔ *Weten hoe wetten tot stand komen.*

Bij het regeerakkoord hoort vaak dat het kabinet wetten wil invoeren of veranderen, bijvoorbeeld de wet dat je al vanaf 16 jaar oud mag oefenen voor je rijbewijs.

De minister van Verkeer en Waterstaat (die daar over gaat) schrijft dan een wetsvoorstel en doet dit voorstel aan de Tweede Kamer (**recht van initiatief**). Daar stemmen alle Kamerleden voor óf tegen de wet. Vaak stemmen de fractieleden van de coalitiepartijen vóór een wetsvoorstel, daarom is het zo belangrijk dat de coalitiepartijen een meerderheid hebben in de Tweede Kamer; anders zou het kabinet nooit hun plannen kunnen uitvoeren. Vervolgens gaat het voorstel door naar de Eerste Kamer: ook daar stemmen de fractieleden op het voorstel. Gaat het ook daar door, dan ondertekend het staatshoofd de wet en wordt deze ingevoerd.

Leden van de Tweede Kamer hebben óók recht van initiatief, wat dan op dezelfde manier wordt afgehandeld. Voor volksvertegenwoordigers die niet in de coalitie zitten is het vaak wel wat moeilijker om hun wet er door te krijgen: zij hebben immers geen meerderheid en moeten de andere partijen dus écht overtuigen.

Schema

Minister of lid Tweede Kamer doet wetsvoorstel aan de Tweede Kamer → leden Tweede Kamer stemmen | Goedgekeurd? → leden Eerste Kamer stemmen | Goedgekeurd? → Ondertekening door staatshoofd → Publicatie in het staatsblad.

Wordt een wetsvoorstel afgekeurd, dan mag het voorstel worden aangepast en opnieuw worden ingediend.

1.2.3 Parlementair jaar

✔ *Weten wanneer de start van het parlementaire jaar is en wat er aan de start van dat jaar wordt gedaan.*

Het kabinet maakt ieder **parlementair jaar** nieuwe plannen en daarbij een nieuwe begroting (beide op basis van het regeerakkoord wat de coalitiepartijen aan het begin van de kabinetsformatie hebben gemaakt). Dit jaar loopt van de derde dinsdag van september (**Prinsjesdag**) van het ene jaar tot de derde dinsdag van september in het volgende jaar. Op Prinsjesdag leest het staatshoofd de Troonrede voor: De nieuwe plannen en begroting van de regering.

Daarna gaat de Minister van Financiën met de **miljoenennota** (begroting) naar de Tweede Kamer. De dagen daarna debatteert de Ministers President samen met de andere ministers met de leden van de Tweede Kamer over de plannen. De politieke partijen in de Kamer zeggen dan waar ze het mee eens zijn of doen zelf andere voorstellen. Deze debatten duren enkele dagen en noem je de **Algemene Beschouwingen**.

Het kabinet probeert vervolgens te kijken hoe ze rekening kunnen houden met de verschillende fracties, wat erg belangrijk is omdat de Kamerleden stemmen als er een nieuw voorstel voor een wet (swijziging) wordt gedaan.

1.2.4 Taken regering en parlement

✔ *Weten welke taken de regering en het parlement hebben.*

De Nederlandse regering bestaat uit de ministers en het staatshoofd. Het Nederlandse parlement (de Staten-Generaal) bestaat uit de Tweede (150 zetels) en Eerste Kamer (75 zetels).

Taken regering

De regering voert de plannen van het regeerakkoord uit:

1. De begrotingen opstellen en aanpassen.
2. Het voorstellen van wetten

Leden van de regering hebben daarom het volgende recht:

- **Recht van infinitief**: een wetsvoorstel doen

Taken parlement

1. Het controleren van de regering

Leden van de Tweede en Eerste Kamer hebben daarom de volgende rechten:

- **Recht van interpellatie**: leden van het kabinet ondervragen door een debat
- **Recht van enquête**: een onderzoek instellen naar iets

- **Recht van vragen:** mondelinge en schriftelijke vragen stellen
- **Recht van budget:** de rijksbegroting (miljoenennota) goed- of afkeuren
In de praktijk keurt het parlement de begroting altijd goed, maar eisen ze soms wel aanpassingen.
- **Recht van motie:** schriftelijk, officieel je mening bekend maken die dan wordt besproken in de Eerste- of Tweede Kamer. Een motie mag alleen worden besproken als minstens 5 Kamerleden de motie steunen (vinden dat het besproken mag worden). Na de bespreking van de motie wordt er vervolgens over gestemd (voor of niet). Vaak steunen voldoende Kamerleden een motie, maar stemmen zij vervolgens niet voor de motie omdat dat grote gevolgen kan hebben.

Er zijn 2 soorten moties: **motie van afkeuring** (afkeuren hoe de regering het doet) en **motie van wantrouwen** (vertrouwen in een lid van de regering opzeggen) .

Met een motie van wantrouwen kan de Eerste- of Tweede Kamer het vertrouwen in een minister of staatssecretaris opzeggen. Indien de motie na stemming wordt aangenomen, zal de minister of staatssecretaris daar over het algemeen consequenties aan verbinden en opstappen

2. Het voorstellen van wetten en wetswijzigingen.

Leden van de Tweede Kamer hebben daarom de volgende rechten:

- **Recht van initiatief:** een wetsvoorstel doen
- **Recht van amendement:** voorstellen om een wetsvoorstel van de regering aan te passen

Let op: Eerste Kamerleden kunnen wetsvoorstellen alléén goed- of afkeuren en hebben de laatste genoemde rechten dus niet.

1.2.5 Taken regering en parlement

✔ *Weten hoe de regering en het parlement zich tot elkaar verhouden.*

Enkele belangrijke dingen om te weten zijn:

- De meeste wetsvoorstellen komen van de regering
- De regering heeft steun van de meerderheid van de Tweede Kamer nodig
- Ministers zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor alle daden van de regering, dus ook die van het staatshoofd. Dit noem je **ministeriële verantwoordelijkheid**. Zij moeten dan ook in het parlement komen om informatie te geven of de daden van de regering te verdedigen.
- Het parlement heeft het laatste woord: zij stemmen voor of tegen wetsvoorstellen en kunnen moties indienen. Als de regering zich niets aantrekt van de kritiek van de volksvertegenwoordiging dan kunnen de ministers tot aftreden worden gedwongen.
- Het kabinet heeft vaak wel meer macht dan het parlement: zij hebben steun van de meerderheid van de Tweede Kamer (coalitiepartijen) en kunnen dreigen met het aftreden van een minister of het gehele kabinet.

- Er kan een **kabinetscrisis** ontstaan als: bepaalde belangrijke wetten van de regering niet worden aangenomen in de Tweede of Eerste Kamer (dus géén steun krijgen van de coalitiepartijen); er voor het kabinet weinig steun is in het parlement óf de maatschappij, bijvoorbeeld door een motie van wantrouwen; een coalitiepartij dreigt het kabinet niet meer te steunen. Bij zo'n crisis dreigt het kabinet 'te vallen' oftewel af te treden. Treed het kabinet af, dan worden er vaak nieuwe, vervroegde verkiezingen gehouden.

1.3 De 3 bestuurslagen

1.3.1 Het landelijke bestuur (Rijk)

 Weten hoe het landelijk bestuur werkt.

	Landelijk bestuur	Provinciaal bestuur	Gemeentebestuur
Voorzitter	Minister-President	Commissaris van de Koning	Burgemeester
Dagelijks bestuur	Regering	Gedeputeerde Staten	College van B en W
Volksvertegenwoordigers	Tweede Kamer	Provinciale Staten	Gemeenteraad

Zie voor meer informatie **1.2 Nederland als parlementaire democratie**.

1.3.2 Het provinciebestuur

 Weten hoe het provinciebestuur werkt.

Nederland heeft 12 provincies die ieder hun eigen bestuur hebben. Het provinciebestuur heeft taken als: het aanleggen van snelwegen, woonwijken en natuurgebieden (ruimtelijke ordening); toezien op het milieu; voldoende veiligheid (politie, brandweer, ziekenhuis); toezicht houden op de gemeenten.

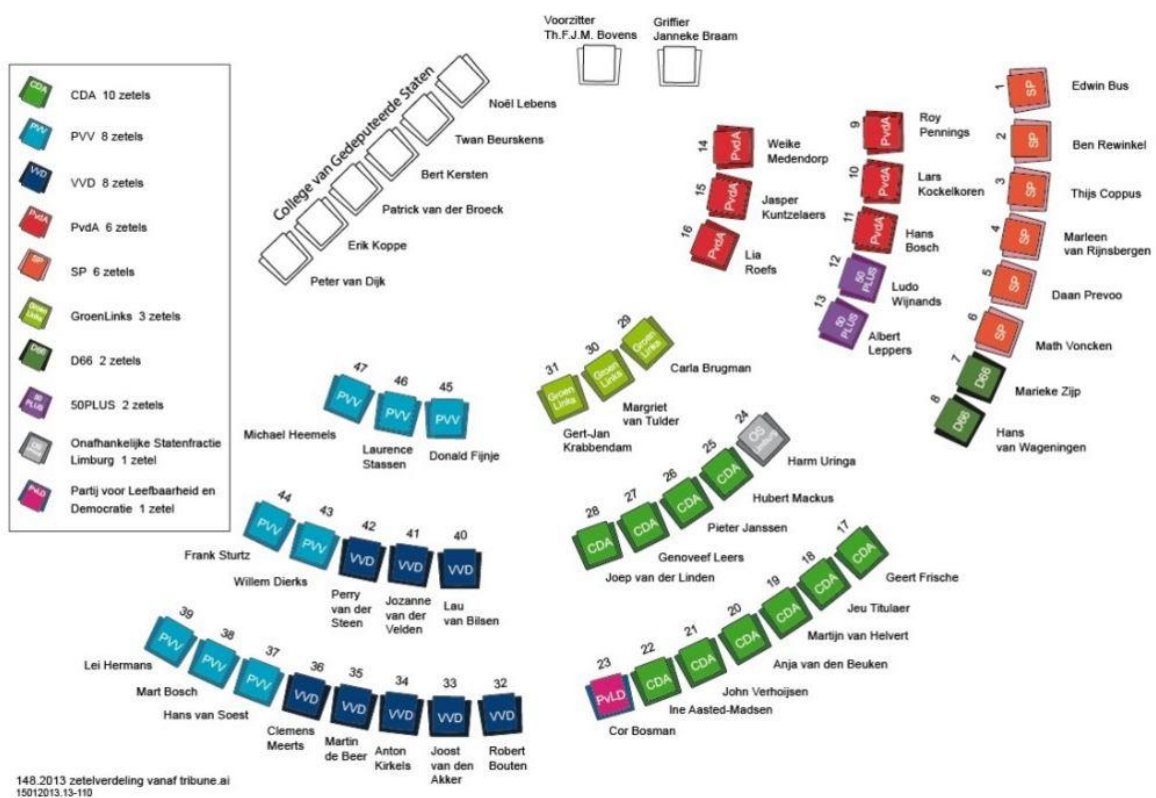
	Landelijk bestuur	Provinciaal bestuur	Gemeentebestuur
Voorzitter	Minister-President	Commissaris van de Koning	Burgemeester
Dagelijks bestuur	Regering	Gedeputeerde Staten	College van B en W
Gekozen	Tweede Kamer	Provinciale Staten	Gemeenteraad

Let op: het provinciebestuur is te vergelijken met het landelijke bestuur:

Verkiezingen

- Als je 18 jaar of ouder bent en een Nederlands nationaliteit hebt mag je a) op een partij in de provincie stemmen of b) een politieke partij op te richten.
- Eens per 4 jaar Provinciale statenverkiezingen, zetelverdeling etc. voor volksvertegenwoordigers voor de [Provinciale Staten](#). Het aantal beschikbare zetels verschilt per provincie (afhankelijk van het aantal inwoners).

Voorbeeld: de provincie Limburg

Zetelverdeling vanaf 15-01-2013

- De fracties in de Provinciale Staten proberen een coalitie te vormen, die uit meer dan de helft van de zetels moet bestaan.
- De coalitiepartijen schrijven een [coalitieakkoord](#) / [collegeakkoord](#) en kiezen gedeputeerde die het plan gaat uitvoeren. Alle gedeputeerde samen vormen het [College van Gedeputeerde](#) ([Gedeputeerde Staten](#)).
- De voorzitter van de Provinciale Staten en het College van Gedeputeerde is de [Commissaris van de Koning](#). Hij wordt eens per 6 jaar door de regering gekozen en is dus géén volksvertegenwoordiger of lid van het college. Hij vertegenwoordigt de regering in de provincie.

Plannen

De Statenleden en gedeputeerde kunnen niet net als Kamerleden en regeringsleden een landelijk wetsvoorstel doen: wetten zijn immers voor het hele land en worden dus gemaakt en behandeld door het landelijk bestuur. Wel kunnen provincies een **verordening** (plaatselijke aanvulling op landelijke wet – alleen voor overtredingen) voorstellen, zoals een verbod om te roken in een bepaald natuurgebied en plannen maken voor de manier waarop zij met hun begroting om gaan. De verordeningen en plannen worden behandeld in de Provinciale Staten. Zij moeten hierbij wel rekening houden met de landelijke politiek.

Gedeputeerde of Statenlid doet voorstel aan de Provinciale Staten → Statenleden stemmen | Goedgekeurd? → Ondertekening door Commissaris → Bekend maken en uitvoeren plannen.

Taken Gedeputeerde Staten

De Gedeputeerde Staten voert de plannen van het landelijke regeerkoord uit:

1. Het controleren van de Gemeenten
2. Het voorstellen van plannen en planwijzigingen.

Leden van de Gedeputeerde Staten hebben daarom het volgende recht:

- Recht van infinitief

Taken Provinciale Staten

1. Het controleren van de Gedeputeerde Staten

Leden van de Provinciale Staten hebben daarom de volgende rechten:

- Recht van interpellatie
- Recht van enquête
- Recht van vragen
- Recht van motie
- Recht van budget

2. Het voorstellen van plannen en planwijzigingen

- Recht van amendement
- Recht van infinitief

3. Het samenstellen van de Eerste Kamer

• De leden van de provinciale staten kiezen, na de provinciale staten verkiezingen, de 75 mensen die in de **Eerste Kamer** komen. Alle Statenleden stemmen, waarbij de stemmen van Statenleden uit grotere provincies zwaarder wegen. Burgers stemmen dus niet direct op de leden van de Eerste Kamer, het zijn dus **indirecte verkiezingen**.

1.3.3 Het gemeentebestuur

✓ *Weten hoe het gemeentebestuur werkt.*

Nederland heeft 393 gemeenten die ieder hun eigen bestuur hebben. Het gemeentebestuur heeft taken als: bijhouden wie in de gemeente woont; het aanleggen van straten, wegen en voetpaden; het geven van een uitkering en identiteitsbewijs; als onderhouden van schoolgebouwen; geld geven aan leerlingen die extra zorg nodig hebben; bepalen of een voetbalwedstrijd wel door kan gaan; vergunning voor bijvoorbeeld een verbouwing verstrekken.

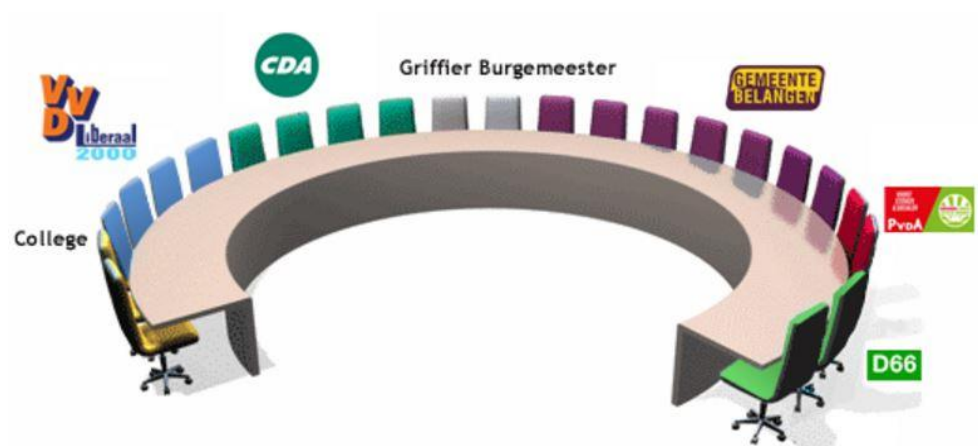
	Landelijk bestuur	Provinciaal bestuur	Gemeentebestuur
Voorzitter	Minister-President	Commissaris van de Koning	Burgemeester
Dagelijks bestuur	Regering	Gedeputeerde Staten	College van B en W
Gekozen	Tweede Kamer	Provinciale Staten	Gemeenteraad

Let op: het gemeentebestuur is te vergelijken met het landelijke bestuur:

Verkiezingen

- Als je 18 jaar of ouder bent en langer dan vijf jaar in Nederland woont mag je a) op een partij in de gemeente stemmen of b) een politieke partij op te richten.
- Eens per 4 jaar **Gemeenteraad** verkiezingen, zetelverdeling etc. voor volksvertegenwoordigers voor de Gemeenteraad. Het aantal beschikbare zetels verschilt per gemeente (afhankelijk van het aantal inwoners in de gemeente).

Voorbeeld: de gemeente Voorst

Gemeenteraad 2015

- De fracties in de Gemeenteraad proberen een coalitie te vormen, die uit meer dan de helft van de zetels moet bestaan.
- De coalitiepartijen schrijven een [coalitieakkoord](#) / [collegeakkoord](#) en kiezen wethouders die het plan gaat uitvoeren. Alle [wethouders](#) samen vormen samen met de [burgemeester](#) het [College van burgemeester en wethouders \(B en W\)](#).
- De voorzitter van de Gemeenteraad het College van B en W is de [Burgemeester](#). Hij wordt eens per 6 jaar door de regering gekozen en is dus géén volksvertegenwoordiger.

De burgemeester is daarnaast ook verantwoordelijk voor de orde en veiligheid in de gemeente en is bijvoorbeeld het hoofd van de politie in de gemeente.

Plannen

De raadsleden en wethouders kunnen niet net als Kamerleden en regeringsleden een landelijk wetsvoorstel doen: wetten zijn immers voor het hele land en worden dus gemaakt en behandeld door het landelijk bestuur. Wel kunnen gemeentes een [verordening](#) voorstellen, zoals een verbod op een voetbalwedstrijd en plannen maken voor de manier waarop zij met hun begroting om gaan. De verordeningen en plannen worden behandeld in de gemeenteraad. Zij moeten hierbij wel rekening houden met de landelijke- en provinciale politiek.

Raadslid of wethouder doet voorstel aan de gemeenteraad → Raadsleden stemmen | Goedgekeurd? → Ondertekening door burgemeester → Bekend maken en uitvoeren plannen.

Taken College van Burgemeester en Wethouders

Het College van B en W voert de plannen van het landelijke- en provinciale regeerkoord uit:

1. Verantwoordelijk voor de inwoners
2. Het voorstellen van plannen en planwijzigingen.

Leden van het College van B en W hebben daarom het volgende recht:

- Recht van infinitief

Taken Gemeenteraad

1. Het controleren van het College van B en W

Leden van de gemeenteraad hebben daarom de volgende rechten:

- Recht van interpellatie
- Recht van enquête
- Recht van vragen
- Recht van motie
- Recht van budget

2. Het voorstellen van plannen en planwijzigingen

Leden van de gemeenteraad hebben daarom de volgende rechten:

- Recht van amendement
- Recht van infinitief

1.4 Constitutionele Monarchie

1.4.1 Functioneren constitutionele monarchie

✓ *Weten hoe de constitutionele monarchie werkt.*

Ons staatshoofd is de *koning* (monarch). De macht van de koning wordt beperkt door de grondwet (constitutie). Zodoende is Nederland een **constitutionele monarchie**: de positie van de koning is vastgelegd in de grondwet. De koning is het hoofd van de regering, maar heeft geen politieke macht: doordat wij een parlementaire democratie hebben zijn de ministers verantwoordelijk voor de woorden en daden van de Koning. Dit wordt **ministeriële verantwoordelijkheid** genoemd.

De koning heeft regelmatig overleg met de minister-president en de andere ministers. De inhoud van al deze gesprekken is geheim. Dit wordt het **geheim van het Paleis**/ het geheim van Noordeinde genoemd.

Een minderheid van de bevolking is tegen onze monarchie en wil liever een republiek als staatsvorm: een staatsvorm waarbij het staatshoofd wordt gekozen, bijvoorbeeld een president.

1.4.2 Taken koning

✓ *Weten welke taken ons staatshoofd heeft.*

De koning heeft een aantal functies (taken):

- **Ceremoniële functie**: gebouwen openen, schepen te water laten etc.
- **Symbolische functie**: Koningsdag, Prinsjesdag, lintjes uitdelen etc.
- **Representatieve functie**: Gastheer voor bezoeken buitenlandse staatshoofden, Nederland vertegenwoordigen etc.

Ook spreekt de koning, als hoofd van de regering, op Prinsjesdag de **troonrede** uit. Hierin staan de plannen van de regering voor het komende jaar.

Enkele politieke partijen, waaronder GroenLinks, de PVV en D66 zijn voorstander van een ceremonieel koningschap: een koningschap waarbij de koning niet meer lid is van de regering en alleen maar de ceremoniële en representatieve taak uitvoert. Er is dan ook geen ministeriële verantwoordelijkheid meer tegenover de Koning. Zweden is momenteel het enige land ter wereld die zo'n vorm van monarchie heeft.

2 De Europese Unie

2.1 Ontstaan Europese Unie

✓ *Weten waarom de Europese Unie is opgericht en op welke manier de lidstaten samenwerken.*

De geschiedenis van de Europese Unie in het kort:

- 1951: oprichting [Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal \(EGKS\)](#).
6 landen (waaronder Nederland) werken samen in Europa weer op te bouwen na de Tweede Wereldoorlog. Ze willen Europa veiliger ('nooit meer oorlog') en welvarender (economische gezond) maken.
- 1967: oprichting [Europese Gemeenschap \(EG\)](#)
Meer landen sluiten zich aan en gaan nog meer samenwerken
- 1992: oprichting [Europese Unie \(EU\)](#)
Meer landen hebben zich aangesloten en werken nog meer samen, **voorbeelden**:
 - Vrij verkeer van goederen (vrije handel binnen de EU), diensten (werken in andere EU landen) kapitaal (de Euro) en mensen (geen grenscontrole)
 - Eerlijke concurrentie tussen bedrijven
 - Gezamenlijk aan de landbouw werken
 - Gezamenlijk asiel- en integratiebeleid
 - Gezamenlijk misdaad- en terreur bestrijden
 - Gezamenlijke regelgeving op het gebied van milieu

2015: De EU bestaat uit 28 lidstaten. | In 2016 heeft het Verenigd Koninkrijk besloten de EU te gaan verlaten.

2.2 Bestuur Europese Unie

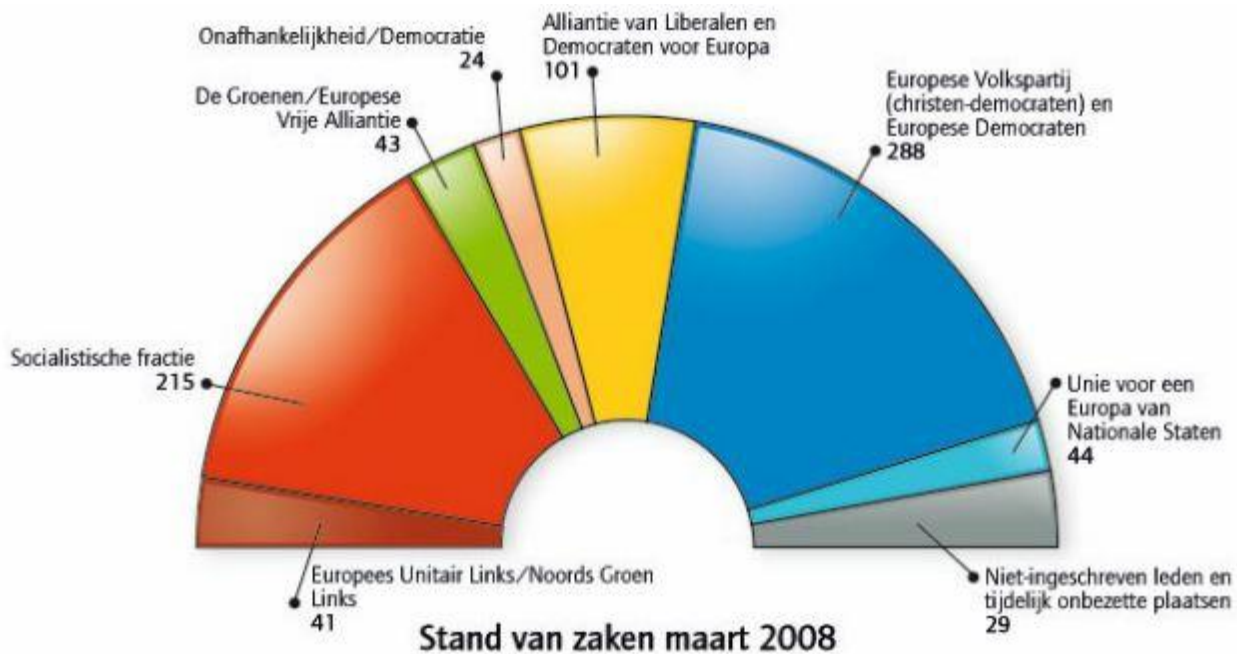
✓ *Weten hoe de Europese Unie wordt bestuurd.*

Bestuur Europese Unie

Eens per 5 jaar zijn er verkiezingen, waarbij alle inwoners van de EU lidstaten op volksvertegenwoordigers uit hun eigen land kunnen stemmen. Het gaat dan om de landelijke partijen (SP, D66, VVD etc.) die meedoen aan die verkiezingen.

[Europese Parlement \(EP\)](#)

Na de verkiezingen worden de stemmen geteld om te bepalen hoeveel zetels (plekken) iedere partij krijgt in het Europese Parlement (EP). Dat is te vergelijken met de Tweede Kamer. De partijen gaan in het EP met andere Europese politieke partijen met dezelfde ideeën onderdeel uitmaken van fracties, zoals de christendemocraten, socialisten en liberalen. Er zijn in 751 zetels in het EP, waarbij grotere landen meer zetels hebben. Nederland heeft 26 zetels.

De **Europese Commissie** (EC) is het dagelijks bestuur van de EU. Dat is te vergelijken met het kabinet. Iedere lidstaat levert na de Europese verkiezingen zelf 1 lid voor de Europese Commissie, die moet worden goedgekeurd door het Europese Parlement.

De **Raad van de Europese Unie** (**Raad van ministers**). Dat is te vergelijken met commissies. Bestaat uit alle ministers 28 van de lidstaten (afhankelijke waarover zij vergaderen). Zo vergaderen bijvoorbeeld alle ministers van landbouw over nieuwe wetten voor het verbouwen van voedsel.

De **Europese Raad** (Europese top) heeft de leiding over de EU. Bestaat uit alle regeringsleiders van de lidstaten. De raad bepaalt de richting waar de EU naar toe gaat. Zij komen 4 keer per jaar bij elkaar om te bespreken hoe het gaat. Zij hebben veel invloed op de manier waarop de Europese Commissie de EU bestuurd.

Taken Europese Unie

Europese Commissie (dagelijks bestuur)

1. De begrotingen opstellen en aanpassen.
2. Het voorstellen van nieuwe wetten
 - Recht van initiatief : een wetsvoorstel doen
3. Ziet er op toe dat lidstaten zich aan afspraken houden

Europese Parlement (parlement)

1. Controleren van de Europese Commissie
 - Recht van budget: de begroting goed- of afkeuren
2. Het voorstellen van wetswijzigingen
 - Recht van amendement: voorstellen om een wetsvoorstel van de commissie aan te passen

De Raad van de Europese Unie (ministers)

1. Controleren van de Europese Commissie
 - Recht van budget: de begroting goed- of afkeuren
2. Het voorstellen van wetswijzigingen
 - Recht van amendement: voorstellen om een wetsvoorstel van de commissie aan te passen

Europese Raad (regeringsleiders)

1. Bepalen agenda / beleid Europese Commissie

De Raad kan geen wetten voorstellen of keuren, maar kan wel de Commissie vragen dat te doen.

2. Bespreken grote kwesties

Denk bijvoorbeeld aan de vluchtelingen crisis of de oorlog in Oekraïne.

Hoe komen besluiten nu tot stand?

De Europese Commissie doet een wetsvoorstel (initiatief). Deze wordt gekeurd door het Europese Parlement én de Raad van de Europese Unie (ministers), die beiden aanpassingen mogen voorstellen (amendement). Vervolgens kan het worden uitgevoerd, waar de Commissie dan weer op toeziet.

2.3 Invloed Europese Unie

 Voorbeelden van de invloed van de Europese Unie op Nederland kunnen benoemen.

Veel wetten in Nederland komen uit de EU of zijn er door beïnvloed.

Als lidstaat is Nederland verplicht Europese regels (richtlijnen) omzetten naar Nederlandse wetten.

Voorbeelden invloed op **sociaal-economische terrein**:

- Toegenomen welvaart
- De Euro: één munt voor alle landen
- Meer rechten voor consumenten (klanten), zoals 2 jaar garantie
- Bescherming van het milieu en dieren
- Gelijke rechten voor mannen en vrouwen
- Goedkoper bellen binnen de EU

Voorbeelden invloed op **sociaal-cultureel terrein**:

- Samenwerking op gebied van veiligheid
- Eisen naleven mensenrechten / democratische rechtsstaat
- Europees burgerschap: vrij reizen, wonen en werken binnen de EU
- Makkelijk studeren in het buitenland binnen de EU

2.4 Kritiek op de Europese Unie

✔ *Voorbeelden kunnen benoemen van kritiek op de Europese Unie.*

Een deel van de bevolking in Nederland vindt dat:

- De Europese Unie de vrijheid van de landen beperkt: alles moet hetzelfde zijn
- Arbeidskrachten uit goedkope lagelonenlanden banen ontnemen van Nederlanders
- De Europese Unie te log en bureaucratisch is; te ingewikkeld, te traag
- De Europese Unie moeilijk te besturen is omdat ze maar blijven groeien
- Nederland te veel moet bijdragen aan de EU
- De Europese Unie niet democratisch genoeg is: we kiezen bijv. niet de Commissie
- Nederland te weinig invloed heeft binnen Europa, zeker nu de Unie groeit

3 Politieke besluitvorming

3.1 Fasen politieke besluitvorming

✔ *Kunnen uitleggen op welke wijze overheidsbeleid tot stand komt.*

Het tot stand komen van overheidsbeleid bestaat uit 4 fasen:

• **Fase 1 – ontstaan wensen en erkennen als politiek probleem**

Mensen of organisaties hebben een wens of constateren een probleem in de maatschappij. Als politici zich er mee gaan bemoeien, wordt het een **politiek probleem**: een probleem waar veel mensen last van hebben en waarbij de overheid of politieke problemen nodig zijn om het op te lossen. Politici of politieke partijen kunnen zelf ook een wens komen. Als politici het probleem willen oplossen (en het bijvoorbeeld opnemen in hun partijprogramma) dan staat het op de **politieke agenda**.

Om zaken op de politieke agenda te krijgen, proberen pressie- en belangengroepen en burgers de publieke opinie (mening van iedereen) in beweging te krijgen. Daarbij spelen de massamedia een belangrijke rol. Dit lukt de een beter dan de ander, de een heeft dus meer invloed op het besluitvormingsproces dan de ander.

• Fase 2 – kiezen politieke problemen en bedenken oplossing

Politici bepalen welke problemen moeten worden aangepakt en prioriteit krijgen. Vervolgens bedenken zij oplossingen voor het probleem. Als het kabinet, de gedeputeerde staten of het college van B en W met een oplossing komen dan noem je dat **beleidsvoorbereiding**: ze bereiden nieuw beleid (wetten of regels) voor.

Ambtenaren, die werken voor de verschillende ministeries, zijn hierbij erg belangrijk: zij zijn vaak de échte experts (en de minister of staatssecretaris sturen hun aan). Daarom proberen pressie- en belangengroepen vooral ambtenaren te overtuigen van hun mening.

• Fase 3 – beslissen over probleem

Eerst nemen bestuurders (ministers, gedeputeerde, wethouders) een voorlopig besluit. Vervolgens kijken de volksvertegenwoordigers (parlement, provinciale staten, gemeenteraad) naar het besluit (en kan het recht van initiatief- en amendement worden gebruikt). Pressie- en belangengroepen proberen dan vaak nog invloed uit te oefenen. Zodra de volksvertegenwoordiging een besluit heeft genomen is deze fase afgelopen.

Het besluit is bijna altijd een compromis: alle partijen geven wat toe. Dit is noodzakelijk, omdat er een meerderheid nodig is – zo heeft bijvoorbeeld geen enkele partij in de Tweede Kamer een meerderheid: er wordt na de verkiezingen een coalitie gevormd. Het kabinetsbeleid is dus altijd een compromis.

• Fase 4 – besluit uitvoeren

Ambtenaren die voor de minister/gedeputeerde/wethouder werken zorgen voor de uitvoering van de wet of maatregel. Het kan daarbij zijn dat een besluit verschillend wordt opgevat door groepen, politici en ambtenaren.

*Het tot stand komen van overheidsbeleid is nu niet definitief afgelopen. Er zijn altijd reacties uit de maatschappij (pressie- en belangengroepen, burgers etc.), dit noem je **terugkoppeling**. Dit kan leiden tot nieuwe besluitvorming.*

3.2 Invloed individuele burger op politieke besluitvorming

✔ *Herkennen en kunnen noemen welke invloed individuele burgers hebben op de politieke besluitvorming.*

Mogelijkheden individuele burgers:

- Stemmen op de gemeenteraad, provinciale staten, Tweede Kamer, Europees parlement
- Een politieke partij oprichten, er lid van worden of om hulp vragen
- Een belangen- of actiegroep oprichten, er lid van worden of om hulp vragen

- Indienen van een klacht of bezwaar bij de regering, het parlement, het college van B en W of de gemeenteraad
- Gebruik maken van het spreekrecht tijdens een openbare bijeenkomst
- Naar de rechter toe gaan
- Een verzoek voor een referendum indienen
- Een handtekeningenactie beginnen
- De inschakelen van de media
- Een klacht over een bestuursorgaan, politici, ambtenaar of de politie indienen bij de **nationale ombudsman**: een onafhankelijk persoon in Nederland die klachten van burgers over de politiek behandelt en actie onderneemt waar mogelijk en wenselijk. Dit is dus één persoon met zijn organisatie, voor heel Nederland.

3.3 Invloed groepen en organisaties op de politieke besluitvorming

 Herkennen en kunnen noemen welke invloed groepen en organisaties hebben op de politieke besluitvorming.

Kenmerken belangen- of pressiegroepen zijn:

- die groepen streven bepaalde belangen na
- voor die belangen proberen ze druk uit te oefenen op de politieke besluitvorming

Mogelijkheden belangen- of pressiegroepen:

- Openlijke actie, zoals een demonstratie, blokkades, vastketenen, consumentenstaking: deze acties zijn belangrijk vanwege beïnvloeding van de **publieke opinie**: de algemene mening van het volk.
- Overleg in adviesorganen, zoals bij de CAO onderhandelingen
- Lobby: contact maken met politici en hun beïnvloeden

Machtsmiddelen groepen of organisaties:

- Beschikking over kennis/ deskundigheid
- De omvang van de groep die zij vertegenwoordigen/ het aantal leden
- Financiële middelen
- Formele/ wettelijke bevoegdheden hebben
- Gezag/ charisma van personen/leidinggevende personen
- Toegang tot de media
- Toegang tot belangrijke politici/ invloedrijke personen
- Zitting hebben of deel uitmaken van adviesorganen van het bestuur/ de regering

3.4 Functies media bij politieke besluitvorming

✓ *Herkennen welke rol de media heeft bij de politieke besluitvorming*

- **Aandragen van onderwerpen voor de politieke agenda**

Problemen of wensen van uit de samenleving zichtbaar maken.

Bijvoorbeeld het nieuws, documentaires, reportages.

- **Controleren van politici, massamedia als waakhond van de democratie**

De burgers laten zien hoe politici hun werk doen, de kloof tussen beide verkleinen.

Bijvoorbeeld het vragenuurtje van de Tweede Kamer uitzenden, nieuws over politici.

- **Burgers informeren over het overheidsbeleid**

Nieuwe wet initiatieven of plannen, nieuwe wetten etc. kenbaar maken.

Bijvoorbeeld het nieuws, voorlichtingscampagnes van de overheid etc.

- **Meningsvorming**

Mensen helpen een mening te vormen, een partij te kunnen kiezen

Bijvoorbeeld: discussieprogramma's

4 Knelpunten politieke besluitvorming

4.1 Knelpunten politieke besluitvormingsproces

✓ *Knelpunten van de politieke besluitvorming herkennen en benoemen.*

Het politieke besluitvormingsproces (zie kerndoel 3) verloopt niet altijd even makkelijk.

Dit komt onder andere door het volgende:

- De Europese Unie heeft veel invloed op de politieke besluitvorming in Nederland.
- Afstand (kloof) tussen kiezers en politici, dit blijkt bijvoorbeeld uit:
 1. geen interesse bij de burgers in de politiek; mensen begrijpen de politiek niet goed; burgers vinden dat politici niet goed luisteren naar de wensen van de burgers of vinden dat politici hun werk niet goed doen, politici weten niet wat er speelt onder de burgers
 2. geringe invloed van burgers op de politieke besluitvorming; zij hebben b.v. geen rechtstreekse invloed op het kabinetsbeleid en geen rechtstreekse invloed op de vorming van een kabinet of keuze van een burgemeester

4.2 Oplossingen knelpunten politieke besluitvormingsproces

✓ *Oplossingen voor knelpunten bij politieke besluitvorming herkennen en benoemen.*

Enkele ideeën om de kloof tussen de kiezers en politici te verkleinen zijn:

- Gekozen minister-president, gekozen burgemeester
- Referenda houden: kiezers kunnen rechtstreeks meebeslissen
- Opnieuw instellen van de stemplicht

4.3 De voor- en nadelen van een referendum

✓ *De voor- en nadelen van een referendum herkennen en benoemen.*

Bij een **referendum** mogen kiezers (burgers) zich rechtstreeks ergens over uitspreken. Bijvoorbeeld of we één Europese Grondwet moeten krijgen (2005, Nederland), dat de Krim bij Rusland of Oekraïne moet horen (2015, de Krim) of dat Oekraïne bij de Europese Unie gaat horen (2016, Nederland (GeenPijl)). Een referendum kan bindend zijn (dan doet de regering wat de kiezers willen) maar is meestal adviserend (dan weet de regering de mening van burgers maar kunnen ze anders beslissen).

Voordelen:

- Kiezers hebben direct invloed op het politieke proces
- Verkleining van de kloof tussen kiezers en politici
- Burgers kunnen meer belangstelling krijgen voor politiek
- Groeperingen of burgers kunnen zo stemmen krijgen
- Er kan zo meer draagvlak zijn voor een politiek besluit

Nadelen:

- De positie van de volksvertegenwoordiging wordt aangetast:
zij hebben minder te zeggen omdat het volk nu beslissing kan nemen.
- De politieke besluitvorming wordt vertraagd:
het organiseren van een referendum kost veel tijd
- Politieke kwesties zijn te ingewikkeld voor veel burgers
- De media kan invloed hebben op de mening van de burgers
- Het leidt tot versnippering van de politiek: iedereen bemoeit zich er mee
- Kiezers stemmen voor of tegen iets uit principe: ze betrekken andere zaken er bij.
- Burgers moeten 'ja' of 'nee' kiezen, zij hebben geen andere keuze

5 Politieke stromingen

✓ *Politieke stromingen en partijen herkennen.*

✓ *Uitgangspunten van politieke stromingen en partijen herkennen en benoemen.*

Liberale stroming

Uitgangspunten van de **liberale** stroming:

- Individuele vrijheid en individuele rechten –politieke grondrechten– staan centraal
- Economische vrijheid, vrijheid om te ondernemen
- Particulier initiatief: ruimte om een vereniging, bedrijf etc. op te starten etc.
- Relatief kleine rol voor de overheid (**Dereguleren**: minder regels, wetten)
- Belangrijke taak overheid bij handhaving van openbare orde en defensie
- Bescherming van de rechtsstaat en handhaven van een democratisch staatsbestel:
Een onmisbare voorwaarde voor de vrijheidsbeleving van de burgers.
- Abortus en euthanasie: individuele vrijheid en eigen verantwoordelijkheid

- D66 ziet zichzelf als een sociaal-liberale partij. Belangrijke uitgangspunten van D66 zijn ook democratisering van politiek en samenleving, bestuurlijke vernieuwing bijvoorbeeld gekozen burgemeester, invoeren referendum.

Sociaaldemocratische- en Socialistische stroming

Uitgangspunten van het [sociaaldemocratische](#)- en [socialistische](#) stroming:

- Streven naar gelijkheid, vermindering van bestaande ongelijkheid in de wereld
- Internationale solidariteit, verkleinen van verschillen in inkomen, welvaart, macht
- Relatief grote rol van de overheid
- Opkomen voor de zwakken in de samenleving, positie van laagste inkomensgroepen verbeteren

Christendemocratische stroming

Uitgangspunten van de [christendemocratische](#) stroming:

- Bijbelse waarden als naastenliefde en verantwoordelijkheid
- Christelijke geloof als inspiratiebron
- Rol overheid niet te klein of te groot: gespreide verantwoordelijkheid:
*De overheid helpt waar nodig, dus wel overheidszorg voor kwetsbare groepen.
Verder zoveel mogelijk overlaten aan maatschappelijke organisaties*
- [Rentmeesterschap](#): goed zorgen voor wat God ons heeft gegeven.
Dit wordt vooral gebruikt als goede zorg voor het milieu.
- Voor de ChristenUnie en de SGP is de bijbel leidend, voor het CDA minder.

Ecologische stroming

Uitgangspunten van de [ecologische](#) stroming:

- Geen aantasting van natuur en milieu: milieuvriendelijk en duurzaam produceren en consumeren
- Zorgen dat mensen anders leren denken (mentaliteitsverandering) en nieuwe wetten invoeren
- De Partij voor de Dieren weigert links of recht te zijn, maar wordt vaak tot centrumlinks gerekend

Rechtsextremistische stroming

Uitgangspunten van de [rechtsextremistische](#) stroming:

- Ongelijkwaardigheid met betrekking tot ras (racisme), nationaliteit (nationalisme), seksuele geaardheid of sekse.
- Superioriteit van de eigen groep/ eigen volk/ natie
- Centraal leiderschap, Gerichtheid op geweld
- Vaak sympathie voor (leiders van) fascisme (rassenleer) van Nazi-Duitsland.
- Komt vooral op in tijden van angst en crisis